

<https://doi.org/10.15407/np.74.295>

УДК 050(477):[821.161.2Лєся Українка:82.09]]-047.44

Сидір Кіраль,

доктор філологічних наук, професор,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: lingvodek@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3925-3203>

Валентина Жовтобрюх,

кандидат філологічних наук, доцент,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: zhovtobruhvalentina@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0953-3017>

ВИДАННЯ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ В КРИТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ НА СТОРІНКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ

У статті проаналізовано рецензії та відгуки на видання творів Лесі Українки, опубліковані на сторінках українських літературно-художніх, наукових і науково-методичних періодичних та продовжуваних видань, громадсько-політичних і культурологічних часописів; визначено напрями критичної інтерпретації творів Лесі Українки авторами-рецензентами; систематизовано репертуар рецензій за хронологією та композиційно-жанровими ознаками; з'ясовано традиції й наступність у висвітленні творчого доробку поетеси, його рецензій літературними критиками.

Уперше досліджено рецензії і відгуки на видання творів Лесі Українки, опублікованих в українській періодиці, зокрема в часописах «Вітчизна», «Голос друку», «Дивослово», «Киевская старина», «Книгарь», «Літературно-науковий вісник», «Літературознавчі студії», «Нова громада», «Прапор» та ін.

Здійснено класифікації рецензій і відгуків за історико-хронологічним принципом та жанровими характеристиками рецензованих творів. Визначено напрями інтерпретації творів Лесі Українки авторами-рецензентами. З'ясовано вплив історико-політичних обставин, за яких було створено рецензії, на зміст інтерпретацій та представлені критиками аксіологічні парадигми рецензованих творів Лесі Українки.

Ключові слова: Леся Українка, літературна критика, видання творів, періодика, рецензія, художня рецепція, інтерпретація.

Актуальність теми дослідження. Проблема вивчення критичних інтерпретацій творчості письменника є надзвичайно важливою для повноцінного наукового освоєння його художньої спадщини. Об'єктом цього дослідження є літературно-критичні рецензії та відгуки на твори Лесі Українки, опубліковані в періодичних виданнях. Поява рецензій зазвичай одразу чи невдовзі після виходу творів Лесі Українки констатувала миттєве реагування критики на кожен новий твір поетеси чи в подальшому на кожне нове видання, що забезпечувало для зацікавленого читача синхронне сприйняття таких літературних праць, як художній твір та фахова рецензія на нього. Рецензії, опубліковані саме в періодичних виданнях, часто відбивають перші, найсвіжіші враження критиків, безпосереднє бачення й розуміння літературного твору чи нового видання творів, авторського задуму та концепції, що є надзвичайно цінним для його рівнозначної й ґрунтовної інтерпретації. Тому розгляд таких рецензій на видання творів Лесі Українки є потрібним і своєчасним. Питання висвітлення на сторінках української періодики нових видань творів Лесі Українки в рецензіях та відгуках ще не було предметом спеціальної розвідки, хоча є актуальним не лише у вивченні творчого шляху поетеси, а й в осягненні історії українського книгодрукування.

Аналіз досліджень і публікацій. В українському літературознавстві існує чимало досліджень, що виказують собою огляд літературно-критичних праць, присвячених аналізу творів Лесі Українки, та розкривають підходи до їх інтерпретації й оцінки. У багатьох рецензіях, переважно пов'язаних з виданням зібрань її творів та наукових збірників матеріалів літературознавчо-біографічного характеру, зустрічаємо огляди критичних публікацій, що були створені раніше – П. Одарченко [20, 21], М. Марковський [16, 17], П. Оришкевич [22], О. Ставицький [28], А. Костенко [13], А. Чернишов [34], І. Дзюба [7]. Слід відзначити рецепції з поглибленим висвітленням ряду праць одного рецензента. Так, аналіз рецензій М. Зерова на твори Лесі Українки представлено в працях М. Марковського [16, с. 156–158], А. Музички [17, с. 345–348; 19], В. Башманівського [4, с. 19–21], Т. Роспопи [27, с. 200–205].

Аналіз рецензій А. Музички, присвячених виданням Лесі Українки, подає Т. Роспопа [26, с. 128–133]. Огляд критичних розвідок про лесіану в англomовному світі презентовано у працях Р. Зорівчак [10], М. Шимчишин [36]. Водночас відсутній огляд рецензій і відгуків на видання творів Лесі Українки, опублікованих на сторінках українських часописів, що доводить правомірність звернення до цієї теми.

Мета статті – розглянути та проаналізувати рецензії та відгуки на видання творів Лесі Українки, опубліковані на сторінках українських літературно-художніх, наукових і науково-методичних періодичних та продовжуваних видань, громадсько-політичних і культурологічних часописів, визначити напрями критичної інтерпретації творів Лесі Українки авторами-рецензентами, систематизувати репертуар рецензій за хронологією та композиційно-жанровими ознаками, з'ясувати традиції, наступність у висвітленні творчого доробку поетеси, його рецепції літературними критиками.

Виклад основного матеріалу. Рання критика 1900–1917 рр. реагувала на нові видання творів Лесі Українки емоційно піднесеними публікаціями, однак на початках це були не рецензії, а саме відгуки, що передавали переважно враження й почуття рецензентів та читачів.

Першу згадку про твір Лесі Українки в розглядуваному масиві рецензій знаходимо у 12 томі видання «Літературно-наукового вісника» за 1900 р. Це відгук без підпису на літературно-критичну статтю письменниці «Малорусские писатели на Буковине», опубліковану в Санкт-Петербурзі в літературно-політичному журналі «Жизнь» у цьому ж таки 1900 р. Невідомий автор, не вдаючись до аналізу статті, називає її «гарною», висловлює побажання, щоб таких «критичних нарисів... було більше», і наводить дві яскраві й глибокі об'ємні цитати, що найбільшою мірою віддзеркалюють світогляд поетеси та її громадянську позицію в питанні оборони «невеличкої галузки українського народу», що дала Україні і світові три здорові таланти, помічені та відзначені європейською критикою (ідеться, як відомо, про Ю. Федьковича, О. Кобилянську, В. Стефаника) [23, с. 127–128].

Схвально відзиваються про нові видання творів поетки й інші автори, зокрема бачимо це в невеликому дописі, опублікованому під

криптонімом В. (у бібліографічному посиланні зазначено В. Гнатюк) у часописі «Науково-літературний вісник» за 1902 р.: «Отсе перша книжка, видана оздобно на Буковині (далеко краще, як “Синя книжечка” Стефаника) так, що може бути справдішною прикрасою салонів та бібліотек. Щодо змісту, то за нього ручить саме ім’я авторки, тому й поручаємо горячо сю книжечку нашій публіці» [6, с. 40]². З відгуку дізнаємося також, що до видання входили ліричні твори під рубриками «З невільничих пісень», «Ритми», «Хвилини», «Легенди» та драматична поема «Одержима».

Для вдумливого критика окремі репліки з творів Лесі Українки ставали вихідним пунктом міркувань, з якого вибудовувалася філософська концепція загальнолюдського змісту. Так, А. Кримський у розвідці 1906 р., присвяченій перекладові якутською мовою слів «воля», «вільний», «визволяти», розвиває свої «критично-філологічні уваги», виходячи з репліки в поемі «Одно слово» авторства Лесі Українки (герой поеми гине з нудьги за волею, для якої в мові якутів немає слова: «А те, від чого міг би я ожити, не зветься теж ніяк: немає слова! Але й його самого в вас нема...»), і відзначає «оригінальність і нешаблонність її поетичних тем» [15, с. 105].

Надалі з’являються більш об’ємні публікації, що містять стислі перекази творів та певні коментарі щодо змісту й пафосу нових видань творів поетки. Так, наприклад, переказуючи фабулу поеми «Давня казка», рецензент намагається сформулювати тему та ідейну спрямованість твору і віршів, що ввійшли до збірки [24, с. 201–203]. У дописі без підпису в 1913 р. автор, переказуючи сюжетну лінію поеми «Оргія», відзначає гармонію змісту й стилю, що стала відмітною рисою поезії Лесі Українки: «Українському читачеві давно знайомий сей стиль – в міру холодний, в міру патетичний, багатий образами рельєфними, наче під рукою скульптора, багатий думками філософа і чуттям знаючого всьому в житті ціну. І в якій гармонії знаходяться у сього автора завжди стиль його і зміст. Ніколи стиль не заглушає цікавості до змісту, навпаки, він зосереджує увагу читача на сюжетові, на настроях і почуттях, які вкладає автор.

²Цитати подано зі збереженням авторської мови.

Се саме є характерною рисою дійсного художника, як бачимо і автора “Оргії”» [25, с. 315].

Огляд відгуків та рецензій показує, що в першому десятилітті ХХ ст. літературна критика, представлена в періодичних виданнях того часу, обмежувалася (за винятком статті І. Франка «Леся Українка» 1898 р.) емоційно-патетичними оцінками нових творів поетеси й не бралася до аналізу та осягнення глибин її художнього мислення й геніальних здобутків у царині поетики. Скоріше, це можна пояснити тим небувалим художнім та інтелектуальним багатством, яке вражало у її творах, а отже, вимагало від рецензента високого рівня обізнаності й наукової відповідальності. Цим зумовлено особливе місце, яке посідала Леся Українка в літературному процесі, про що зауважує М. Євшан у рецензії, опублікованій у часописі «Науково-літературний вісник» за 1911 р.: «Її творчість – різкий дисонанс з епохою; становище її зовсім відрубне, вона стоїть одинока в нашій літературі і дає нам оден твір за другим, твір пересичений високою культурою душі та серця і повний великого, поетичного пориву» [9, с. 611]. Важливо й те, що М. Євшан подає характеристику епохи, у якій випало жити і творити поетці, та виявляє невідворотно драматичну для великого художника діалектику взаємодії зовнішніх обставин і фактичної відсутності в літературній критиці гідної інтерпретації його творів: «Оцінюючи високе достоїнство її творчості взагалі, я хотів дійти до причин, чому та творчість... не знайшла досі в нашій громаді такого відгомону, на який заслуговує по своїй силі та життєвій енергії. Причини видні ясно всім, хто згоджується з моїми думками: вони лежать-таки в нашій громаді, яка не може ще поспіти за тою культурою, яка міститься в творах Лесі Українки» [9, с. 614]. Це судження критика стало тим прозрінням, яке спонукало до розвитку літературно-критичного крила в рецензуванні творчості поетеси, поданого в праці безпосередньо М. Євшана, а надалі в публікаціях М. Шаповала, С. Русової, Л. Старицької-Черняхівської та дослідників пізнішого часу.

У рецензії М. Євшана, сповненій глибинного проникнення у творчий задум поетеси та його втілення, цілком слушно виокремлено драматургію Лесі Українки як найбільш органічний для неї вид

літературної творчості, у якому «єсть місце і для лірики, і для епічного малюнку, і для драматичних колізій, тут можуть знайтися в гармонійній сполуці і об'єкти зовнішнього світу, і найтайніші дрожання душі». Рецензент відзначає урочистий тон без поетичних сентенцій, пояснює відхід від реалізму (у розумінні сучасної громади як теми з життя «бідного українського народу») та «брутальности дрібних життєвих фактів» прагненням до історичної перспективи, яка може дати «ту шляхотність форми, і *т у ч и с т о т у т о н у*, гармонійну сполуку форми і змісту, якої треба, щоб не розбивати уваги читача, а скупити її коло головної дії», через що у її творах вирує «шляхотна *в и х о в у ю ч а* сила, сила, якої немає в цілій поезії нашій по Шевченкови, з малими виїмками» [9, с. 614].

У цьому ж руслі аналізує драматичний етюд «Йоганна, жінка Хусова», опублікований у часописі «Літературно-науковий вісник» за 1911 р., і М. Шаповал, відзначивши жанрово-тематичну самобутність. Він висловив сподівання на появу нової праці поетки, яка «не надіває на свої твори старосвітського лахміття наших мелодраматистів і своєю творчістю дає річи дуже пожадані, нові, цілком літературні» [35, с. 227]. Автор рецензії подає «скупі» коментарі до сюжету, попри те вони глибокі й настільки суголосні проблемам сучасного для Лесі Українки життя (зрештою, і безпосередньо для рецензента), що ця рецензія виконує роль своєрідного навігатора на шляху розуміння складних переплетінь античної історії, етики, філософії та естетики та їх віддзеркалень у сьогоденні: «Емансипація наших жінок поверхова; поки є *з н а д в і р н і й* імпульс, принадна, імпонуюча сила, доти жінчина відроджується, а не стане практики для її почувань – і відродження повертається в неволю, ще тяжчу, ніж стан попередньої духової сліпоти. І така жінчина лишається рабинею з *т р а г і ч н о ю* душею» [35, с. 229]. Авторські пояснення біблійної історії розкривають символізм її образів і послідовно ведуть читача до усвідомлення ідеї твору: «Коли хто хоче свободи, почує її, бачить, простує до неї, то мусить боротись за *в с ю* суму свободи, за *п о в н е* визволення. Хто спинить ся на пів дороги – попаде в гірше рабство – така основна думка сього драматичного етюдю» [35, с. 229].

Емоційними й сповненими усвідомлення художньої величі Лесиних творів є відгуки Л. Старицької-Черняхівської (1914 та

1917 р.). У публікації про драму-феєрію автор визначає місце твору у світовій літературі: «Без страху побільшування можна твердо сказати, що твору рівного красі “Лісовій пісні” не тільки в українській та в російській літературі, а й в європейській зараз немає. Ми маємо твір аналогічний в п’єсі Гауптмана “Утоплений дзвін”, але “Лісова пісня” Лесі Українки глибша, тепліша за драму Гауптмана. В форму чудової казки вплела Українка вічну, нев’янучу ідею – трагедію високої душі» [29, с. 198]. Л. Старицька-Черняхівська, як і М. Євшан, дошукується причин відчутної ізольованості поетеси від запитів тогочасної публіки: «За життя Леся Українка не мала широкого кола читачів: її твори були вище потреб її часу» [30, с. 126]. І далі з гіркою іронією додає: «Широкі верстви молодого буйного українського громадянства тепер не оцінять всю красу і силу творчості Лесі Українки» [30, с. 127]. Л. Старицька-Черняхівська справедливо зауважила, що своєю насправді європейського рівня драматургією Леся Українка випереджала «потреби часу», а тому для багатьох була незрозумілою. У своєму відгукові в 1917 р. на поему «В катакомбах», де розгортається «сторінка життя християнства перших часів, не тільки з своєю обстановою, а з характерами тогочасних людей, з їх ідеями, з їх способом думати» [30, с. 127], критикиня узагальнює головні риси Лесиної поезії – «глибінь загальнолюдської ідеї, яскравість художньої форми, пристосованої тої епохи, до тої місцевості, куди переносить нас дія і сила драматичного напруження» [30, с. 128].

З плином часу, уже в третьому десятилітті ХХ ст., завдяки виданню в 1918 р. першого тому творів поетеси у видавництві «Друкар» її художні здобутки стають відомими широкому колу читачів, а ім’я Лесі Українки, як зазначає М. Зеров, «заявляється для нас символом найуспішніших змагань засвоїти українській поезії загальнолюдський, або – як часто тепер почали у нас говорити – європейський зміст» [10, стовп. 1350]. У періодиці з’являються глибокі об’ємні рецензії, зокрема праця М. Зерова «Леся Українка» (1919 р., у якій автор відзначає особливість усієї поетичної творчості поетеси: «дуалізм надзвичайної енергії духовної, сили й міцї переживань, з одного боку, і ніжного серця, з другого», апофеоз «любови-ненависти й прославлення жіночого героїзму терпели-

вости та саможертви» [10, стовп. 1352]. Відомий критик аналізує динаміку творчого шляху поетеси, звертає увагу на те, як з розвитком її поетичного хисту «рідшали в її творчості безпосередні ліричні відгуки і тим все частіше виявлявся в ній нахил до драматичної форми», розвивалася інноваційність поетичної форми внаслідок використання розмірів і строфічного поділу (спроби сонета й рондо), перехід до улюбленого способу поетичного вислову, яким стають для неї діалоги, драматичні поеми та віршовані драми. Аналізуючи конфлікти, на яких побудовані Лесині драми, критик доводить, що екзотизм сюжетів – «не літературна гра, не стилізація, що в них чується биття живої думки, життя сучасного українського інтелігента і що промови й репліки єврейських пророків і перших християн дуже близькі власним нашим шуканням і тривогам» [10, стовп. 1357]. У рецензії на видання вже добре відомих на той час окремих драматичних творів Лесі Українки та видання поем (1921 р.) М. Зеров виявляє себе популяризатором творчості поетеси. Ця публікація є досить стислою, носить характер побіжного огляду, що переростає в гострокритичний виступ на адресу державних видавництв, які, на думку рецензента, недостатньо дбають про поширення творів Лесі Українки. У цьому виказується не лише розуміння знаменитим критиком безсумнівної значущості видання творів поетеси, а й його активна громадянська позиція.

Можна стверджувати, що з другої половини 20-х років XX ст. відбувається злам у літературно-критичному напрямі дослідження творчості Лесі Українки. Виходять багатотомні видання її творів, у яких уміщено також розлогі й глибокоаналітичні вступні статті лесезнавців, з-поміж них особливо цікавими є публікації П. Одарченка. У статті від 1927 р. рецензент, небезпідставно відзначивши, що творчість Лесі Українки «ще не знайшла належної оцінки серед своїх сучасників», як це «завжди буває з великими письменниками, що переросли свою добу, що належать майбутнім поколінням» [20, с. 206], звертається саме до аналізу літературознавчо-критичних праць, які з'явилися в тому числі у зв'язку з новими багатотомними виданнями творів письменниці. П. Одарченко розглядає вступні статті до нового видання творів поетеси та рецензії до кожної з опублікованих поем: дві статті Б. Якубського, який висвітлює

досягнення й новаторство поетки в царині форми; три статті П. Филиповича щодо творчої історії поем, належності їх до того чи того літературного напрямку; статтю М. Драй-Хмари, який з'ясовує генезу поеми; статтю І. Шаровольського, де подано джерела поем, просторі історичні екскурси й коментарі; три статті Б. Якубського до поем, що подають аналіз тематики та стилю зазначених творів [20, с. 206–208]. У рецензії від 1929 р. на нове шеститомне видання «Твори» (1927–1930 рр.) П. Одарченко аналізує вступні статті до кожного з томів авторства О. Бургардта, П. Руліна, Б. Якубського, А. Харченка, І. Ямпольського, С. Барика, О. Білецького, звертаючи увагу також на висвітлення в рецензіях ідейного змісту Лесиних творів, особливостей літературного перекладу, здійснює текстологічний порівняльний аналіз поданих у виданні варіантів [21, с. 238–243].

В обох статтях П. Одарченко справедливо зауважує, що «загалом усі вступні статті мають велике значіння, вони з'ясовують генезу поем, виявляють літературні джерела, аналізують ідеї цих творів і взагалі з'ясовують сучасному читачеві іноді не зовсім приступну для нього своїм “убранням”, але рідну своїми ідеями творчість геніальної поетки. Та не тільки саму популяризаторську роль відіграють ці статті, головна їхня вартість в науковому значінні, вони кладуть перші камінчики серйозного, наукового вивчення літературної спадщини нашої поетки» [20, с. 207].

Чотиритомне видання Лесиних творів 1927–1930 рр. стало центром уваги й критика М. Марковського в його розлогій статті від 1929 р., де автор докладно аналізує вступні статті до кожного тому видання. Цю рецензію відзначає полемічна загостреність, автор критично ставиться до певної непослідовності в оцінках творчості Лесі Українки, яку він спостеріг у вступних статтях, зокрема Б. Якубського, а також суперечності в аналізі, зробленому А. Музичкою щодо Лесиної драматургії. Позитивне сприйняття М. Марковським вступних статей в усіх випадках має під собою ґрунтовну аргументацію [17, с. 116–119].

Крім багатотомних видань, у другій половині 1920-х років виходять збірки окремих творів поетки, зокрема в 1927 р. У рецензії на це видання та вступну статтю А. Ніковського редактор газети

«Пролетарська правда» І. Оришкевич, наголошуючи на важливості нових видань творів поетеси, переважно аналізує саме цю вступну статтю, звертаючи увагу на чинники й умови формування Лесі Українки як письменниці. Полемізуючи з автором вступної статті, який вважав, що своїми здобутками поетеса може завдячувати винятково своїй освіті та таланту, І. Оришкевич нагадує про той вплив, який на шляху її духовного зростання мали її сучасники, зокрема М. Драгоманов і М. Старицький. Рецензент робить висновок, що вступна стаття має більш загальне значення, тобто становить собою «як розділ з наукової праці про творчість Лесі Українки» [22, с. 247].

У післявоєнний час важливою подією стало видання неопублікованих творів з архіву Лесі Українки, переданого її сестрами, а також творів під псевдонімами, чи таких, що друкувалися в пресі, але не ввійшли до зібрань творів. Рецензії на це видання, написані О. Бабишкіним (1948 р.) та А. Чернишовим (1948 р.), виокремлюють нові риси таланту поетеси та її світогляду. О. Бабишкін стисло торкається історії написання циклу поезій, присвячених С. Мержинському, відзначає особистісні якості поетки, підкреслює її самовідданість, ніжність, мужність, глибину почуттів, втілені в цих неперевершених зразках інтимної лірики. Автор також пише про невідомі вірші, написані поетесою протягом 1900–1907 рр., у дусі ідеологем комуністичного часу критично висловлюється про передмову М. Деркач, упорядниці книги неопублікованих творів Лесі Українки. На думку рецензента, вона «хибує на ряд розпливчастих, нечітких, а порою і невірних формулювань», у яких не висвітлюються достатньою мірою «революційний світогляд» поетки та її опір «декадентству» й «модернізму» [3, с. 208]. Така ж ідеологічна тенденційність, яку згодом спростує сам час, проглядається і в рецензії А. Чернишова, де зроблено огляд творів, уперше опублікованих, за жанрами. Автор високо оцінює поезії, присвячені С. Мержинському, стисло коментує прозові й сатиричні твори та статті Лесі Українки [33, с. 71–74].

У період 50–60-х років появляются більш розлогі рецензії, поступово вибудовується відповідний цьому жанрові формат. Відбувається розширення напрямів наукових досліджень і відповідно урізноманітнення тематичного спектра рецензій. Впадає в

око зростання інтересу до Лесиного епістолярію та публіцистики, які стають предметом дослідження в наукових статтях і рецензіях, що, власне, є відгуками на видання раніше не опублікованих творів. До того часу переважна більшість листів Лесі Українки лишалася невідомою не лише широким колам громадськості, а й багатьом науковцям та літературним критикам. Тому їх опублікування відкрило перед рецензентами нове поле для дослідження та інтерпретації творчості письменниці. Зокрема, це відгук Л. Хінкулова (1955 р.) на видання Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР збірника матеріалів про Лесю Українку в історико-літературній серії, куди входять її листи, публіцистичні праці та ряд наукових досліджень про життя і творчість письменниці. Рецензент аналізує думки, викладені поеткою в публіцистичних статтях, приділяє багато уваги питанням текстології, коректорським недоглядам і питанням орфографії [32, с. 175–178]. Так само привертає увагу відгук К. Кухалашвілі (1956 р.) на видання Інститутом літератури п'ятого тому творів, що містить 465 листів письменниці за 1883–1913 рр., де предметом розгляду є, зокрема, «погляди Лесі Українки на творчий процес, її естетичні та етичні ідеали, відображені в листах» [14, с. 180].

У частині рецензій 50–60-х років, як це бувало і в попередні періоди (розвідки П. Одарченка, М. Марковського, П. Оришкевича та ін.), автори звертаються до формату огляду літературно-критичних праць. О. Ставицький, рецензуючи виданий Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР періодичний збірник, присвячений вивченню життя і творчості Лесі Українки (1957 р.), аналізує наукові статті Є. Полянської, С. Шаховського, А. Каспрука, О. Бабишкіна, О. Дейча, О. Шпильової, Ш. Жовінської, Н. Батюк, О. Дуна, М. Деркач, В. Курашової та раніше не опубліковані спогади про письменницю К. Квітки. Започаткований Інститутом літератури збірник з роками переріс у надзвичайно цінну серію наукових збірників «Леся Українка. Публікації, статті, дослідження», що неодноразово ставало предметом обговорення критиків, чим, безумовно, збагачувало українську лесеніану. Аналізу цього періодичного видання присвячено відгук А. Костенка (1962 р.). Наголосивши на беззаперечному науковому значенні збірника для вивчення

класики української літератури й літературного руху кінця XIX – початку XX ст. та необхідності повного академічного видання творів письменниці, автор аналізує наукові статті О. Бабишкіна, А. Каспрука, Ф. Погребенника, О. Ставицького, Є. Савельєвої, окремо відзначаючи оригінальну, «глибокозмистовну працю» «Вихід слова» С. Тудора. Рецензент докладно зупиняється на спогадах близьких Лесі людей, зокрема сестри О. Косач-Кривинюк, яка розкриває перед нами стиль життя родини Косачів, практику виховання дітей, значний вплив батька П. Косача на літературний розвиток Лесі, формування її світогляду. Рецензент високо оцінює згадки О. Косач-Кривинюк про зачудування Лесі волинською природою, фольклором, людьми, їхньою мовою, уявою, цінностями, піснями, що допомагає нам глибше пізнати й зрозуміти її творчість [13, с. 133–135]. Тему дослідження літературно-критичної спадщини Лесі Українки та її епістолярію продовжує також А. Чернишов, аналізуючи у своїй рецензії (1963 р.) наукові статті, надруковані в згадуваних періодичних виданнях Інституту літератури (М. Грудницької, Л. Асатіані, Л. Міщенко, Ф. Погребенника), а також спогади про поетесу та її листування (І. Франко, О. Кобилянська, Н. Гамбарашвілі, Олена Пчілка, родина Драгоманових, О. Косач-Кривинюк та сучасники поетеси) [34, с. 88–92].

У досліджуваних рецензіях кінця 1960-х років можна також простежити намагання авторів схарактеризувати особливості праці укладачів або увійти в систему бачення іншим рецензентом творчості поетеси й дати йому оцінку. Так, І. Дзюба в рецензії від 1968 р., аналізуючи працю О. Бабишкіна як укладача збірника «Леся Українка. Об искусстве», звертає увагу на складність добору із численних статей, рецензій, есе, листів, що належать перу Лесі Українки, того матеріалу, який у сукупності становив би цілісну картину її уявлень та ідей про мистецтво, зважаючи на невеликий обсяг книги, що значною мірою обмежував утілення задуму лесезнавця. Роздуми критика про важливість публікації в збірнику знакових літературно-критичних статей і численного епістолярного спадку поетеси, що містить високопрофесійні судження й розкриває психологію її творчості, поглиблюють наші знання про публіцистичну частину творчого доробку Лесі Українки та його оцінку в

критичних розвідках [7, с. 274]. Автор рецензії також характеризує структуру збірника, матеріал якого згруповано за чотирма розділами відповідно до його змісту, і висловлює жаль з приводу відсутності окремих статей, де сконденсовано ідеї Лесі Українки про патріотичну місію мистецтва.

Ще один важливий напрям у проаналізованих рецензіях пов'язаний з питаннями текстології. Цей підхід поряд з іншими темами презентовано в згаданій вище праці Л. Хінкулова (1955 р.), а також у рецензії А. Коржупової (1956 р.), яка високо оцінює п'ятитомне видання творів Лесі Українки, де виконано величезну роботу з відновлення спотвореного цензурою та іншими чинниками основного тексту на підставі вивчення і звіряння автографів, чернеток, інших першоджерел, листів та прижиттєвих видань [12, с. 181–184]. Текстологічний аспект ніколи не втрачає своєї актуальності, тому нове, 10-томне видання творів письменниці було детально й прискіпливо проаналізовано в рецензії Г. Аврахова (1969 р.), який наголосив «на доконечній потребі глибокого текстологічного аналізу всієї літературної спадщини Лесі Українки, очищення її від різного роду спотворень з тим, щоб дати народові нашому, цілому світові духовну зброю великого митця у всій її подивляючій силі й красі» [1, с. 63]. Не применшуючи значення 10-томника, рецензент звертає увагу на хибні написання, невраховані авторські правки пізнішого часу, недбало складений науковий апарат книги, відсутність мотивів подання саме такої, а не іншої редакції тексту, розбіжності в датуванні творів, нечіткість у визначенні циклової приналежності творів, недотримання порядку розміщень поезій у циклах, недотримання авторських абзаців, інтервалів між групами віршованих рядків, збереження сталої конфігурації строф, проблеми правопису й пунктуації тощо. До цієї категорії рецензій дотична й праця Р. Доценка (1968 р.), де автор піддає серйозній критиці роботу редактора, наводить приклади зі вступної статті, що рясніє логічними та стилістичними помилками, недбальство в поданні текстів, друкарські огріхи [8, с. 205–207]. Рецензії текстологічного спрямування стали важливим чинником поліпшення видань Лесиних творів.

У період незалежної України рецензії на видання творів Лесі Українки набувають нових рис, зумовлених зосередженістю на окремих

питаннях, зокрема й інтерпретації її творчості. Продовжуючи цю тему, розпочату в публікаціях П. Одарченка, М. Марковського, О. Ставицького, А. Костенка, А. Чернишова, І. Дзюби, автори рецензій нової доби розглядають праці Лесиних критиків з позицій сучасного бачення. Прикметною в цьому плані є стаття Т. Роспопи (2014 р.), яка аналізує наукову рецепцію поетичного спадку поетеси, представлену (на відміну від її попередників) одним дослідником – відомим літературознавцем А. Музичкою. Автор заглиблюється в різночасові інтерпретації як творчості Лесі Українки, так і критичних рецепцій щодо її поезії. Такий підхід створює підґрунтя для всебічного аналізу й розуміння суперечностей в оцінках і визначеннях. На цих засадах рецензент підтримує твердження О. Яблонської, що ідеологічні критерії в літературознавчій концепції А. Музички можна пояснити соціологізацією гуманітарних наук у певні періоди їх розвитку [26, с. 129]. Вона також вважає правильним підхід А. Музички, який у своїх критичних публікаціях створював образ поетеси, «користуючись переважно одним джерелом – Лесиними творами» [26, с. 130]. Аналізуючи концепції сприйняття універсальності творчої спадщини поетки, Т. Роспопа простежує еволюцію літературознавчих поглядів А. Музички та показує його вплив на розвиток українського лесезнавства.

Цікавим напрямом інтерпретацій творчості Лесі Українки є занурення в контекст доби та літературного оточення поетеси, що зумовлює появу порівняльного аспекту в презентації та вивченні її спадку. Прикладом цього є літературний проєкт «Текст + Контекст. Знакові літературні доробки та навколо них» київського видавництва «Факт», зокрема видана в рамках проєкту книга «Дзеркало. Драматична поема Лесі Українки “Оргія”» і роман В. Винниченка «Хочу!», упорядником якої є знаний літературознавець В. Панченко. У часописі «Слово і час» вийшла рецензія на цю працю авторства В. Хархун (2003 р.), де критик відзначає оригінальність подання в одній книзі двох різножанрових творів на сюжети з надзвичайно віддалених одна від одної епох і культур в обрамленні наукових розвідок В. Панченка та краплень біографічного характеру. Рецензентка наголошує на правомірності висловленої укладачем думки про «генетичну пов’язаність» двох творів та можливість сприймати

роман В. Винниченка «Хочу!» як реакцію письменника на «Оргію». На її думку, «біографічний сюжет дозволив В. Панченкові зробити чітке портретування письменників – максималізм Лесі Українки й амбівалентність В. Винниченка» [31, с. 85]. Зіставляючи два твори, як зазначає В. Хархун, укладач дає читачеві змогу спостерігати взаємне віддзеркалення моральних принципів, життєвих позицій героїв, мотиви їхніх вчинків, висвітлюючи ймовірність своєрідного контекстного діалогу в художній літературі епохи модернізму.

У ряді рецензій Лесю Українку згадують як автора творів, опублікованих у різних збірках, зокрема в презентованій у часописі «Слово і час» у 2017 р. [2, с. 492], або як виразницю певних естетичних традицій у літературі – стаття Н. Гаєвської та О. Гаєвської від 2015 р. [5]. Цей факт є показником постійної присутності Лесі Українки в літературному контексті її доби й жанрово-естетичному полі її сучасників і митців наступних поколінь.

У пострадянський період спостерігаємо також збагачення тематики й розширення аспектів дослідження творчості Лесі Українки. У галузі рецензування зростає інтерес до розгляду творів письменниці в контексті постмодерністської епохи. Такою є публікація М. Моклиці (2014 р.), яка аналізує збірку різножанрових творів поетки «Волинський скарб», укладену науковцями Волинського національного університету імені Лесі Українки, в аспекті культурологічної теорії колажу [18]. Стаття М. Моклиці цікава тим, що в ній зреалізовано два різновекторні завдання: з одного боку, досліджується робота укладачів збірки, які вдало репрезентували жанрово й хронологічно неоднорідний репертуар творів, об'єднаних тим, що вони написані про Волинь або під час перебування поетеси на Волині, з іншого – аналізується один з прозових творів, спрямований на дослідження психологічних аспектів національної ментальності. Це вміщено в книзі оповідання «Приязнь», що являє собою польський фрагмент на тлі волинського тексту. У творі йдеться про відносини двох дівчаток – панночки з родини польських шляхтичів та українки з бідної селянської сім'ї. Відтворені в оповіданні колізії рецензентка розглядає як приклад заглиблення в складну діалектику соціальної нерівності та національного протистояння на тлі тонкого аналізу проблем уразливої підліткової психіки. Розглядаючи це опові-

дання, автор рецензії вбачає в ньому певний етап творчої еволюції письменниці та зазначає, що «польський фрагмент органічний для волинського тексту Лесі Українки, він засвідчує її належність не лише до української, а й до європейської культури» [18, с. 96]. Рецензент підкреслює високу роль Лесі Українки у створенні іміджу регіону, що дає змогу ствердити цінність національної самобутності на тлі процесів світової глобалізації [18, с. 97].

Висновки. Дослідження рецензій і відгуків на твори Лесі Українки в українській періодиці показало, що наявні у фондах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського праці було створено в різний час, у різному форматі та відзначаються своїми змістовими, композиційними й жанровими особливостями. З-поміж них можна виокремити рецензії на окремі твори чи зібрання творів поетеси і відгуки на літературно-критичні статті стосовно цих творів. Аналіз рецензій і відгуків розкриває динаміку становлення й розвитку певних традицій у висвітленні творчого спадку письменниці та його інтерпретацій літературними критиками, а також наступність у розумінні її естетичних і світоглядних концепцій.

Рецензії дають змогу глибше пізнати Лесю Українку як поетесу, драматургиню і творчиню прозаїчних творів, яка досягла успіху в різних жанрах, літературну критициню, дослідницю в галузі історіографії та методики навчання, майстриню епістолярного жанру, глибоку публіцистку, особистість, свідому своєї національної ідентичності. Їх авторами були видатні літературознавці, письменники, громадські діячі, які своїми відгуками популяризували творчість Лесі Українки та привертали увагу читачів до української літератури й культури. Рецензії і відгуки містять цікаві міркування та висновки, важливі для поглибленого й оновленого розуміння творчості великої української письменниці.

Список бібліографічних посилань

1. Аврахов Г. Г. До питання наукової публікації творів Лесі Українки. *Радян. літературознавство*. 1969. № 2. С. 61–63.
2. Антологія українського та китайського письменства: перекла-

дацькі інновації у львівській “Alma mater” / за ред. А. Печарського, Сунь Кевеня. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2017.

3. Бабишкін О. К. Незібрані твори Лесі Українки. *Вітчизна*. 1948. № 7. С. 207–208.

4. Башманівський В. І. М. Зеров про творчість Лесі Українки. *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2005. № 21. С. 19–21.

5. Гаєвська Н. М., Гаєвська О. В. Психологічна спрямованість жіночих образів у збірці «З непокритою головою: українська жіноча проза». *Літературознавчі студії*. Київ, 2015. Вип. 43. Ч. 1. С. 173–179.

6. Гнатюк В. М. [Рецензія]. *Літ.-наук. вістник*. 1902. Т. 18. Кн. 6. С. 40.

7. Дзюба И. В мире мыслей Леси Украинки. *Дружба народов*. 1968. № 1. С. 271–274.

8. Доценко Р. Естетика думки проти естетики видання. *Вітчизна*. 1968. № 2. С. 205–207.

9. Євшан М. Й. [Рецензія]. *Літ.-наук. вістник*. 1911. Т. 56. Кн. 12. С. 611–614.

10. Зеров М. К. [Рецензія]. *Голос друку*. 1921. Кн. 1. С. 195–196.

11. Зорівчак Р. П. Рецепція творчості Лесі Українки англомовними літературами. *Дивослово*. 1995. № 2. С. 26–30.

12. Коржупова А. П. Собрание сочинений Леси Украинки. *Совет. Украина*. 1956. Кн. 11. С. 181–184.

13. Костенко А. І. Нове про Лесю Українку. *Радян. літературознавство*. 1962. № 1. С. 133–135.

14. Кухалашвілі К. П. Листи Лесі Українки. *Вітчизна*. 1956. № 9. С. 180–183.

15. Кримський А. Ю. Критично-філологічні уваги про ложки дьогтю в бочках меду. Слова «воля» й «вільний» в якутській мові. *Нова громада*. 1906. № 7. С. 105–106.

16. Марковський М. А. Музичка. Леся Українка, її життя, громадська діяльність і поетична творчість. *Україна*. 1926. Кн. 1. С. 156–158.

17. Марковський М. [Рецензія]. *Україна*. 1929. Кн. 32. С. 116–119.

18. Моклиця М. Польський фрагмент волинського тексту Лесі Українки. *Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*.

Філолог. науки. Літературознавство. № 9 (286). Луцьк, 2014. С. 92–97.

19. Музичка А. М. Зеров: Леся Українка: критично-біографічний нарис. *Червоний шлях*. 1924. № 8–9. С. 345–348.

20. Одарченко П. В. [Рецензія]. *Червоний шлях*. 1927. № 12. С. 206–208.

21. Одарченко П. В. [Рецензія]. *Червоний Шлях*. 1929. № 8/9. С. 238–243.

22. Оришкевич І. [Рецензія]. *Життя й революція*. 1927. № 2. С. 246–247.

23. [Рецензія] / Без підпису. *Літ.-наук. вістник*. 1900. Т. 12. Кн. 11. С. 127–128.

24. [Рецензія] / Без підпису. *Києв. старина*. 1902. Т. 79. Кн. 12. С. 201–203.

25. [Рецензія] / Без підпису. *Укр. хата*. 1913. [№ 4/5] (квіт. – трав.). С. 314–315.

26. Роспопа Т. Творчість Лесі Українки в дослідженнях А. Музички. *Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Філолог. науки. Літературознавство*. 2014. № 9. С. 128–133.

27. Роспопа Т. В. Леся Українка в контексті досліджень Миколи Зерова (на матеріалах періодики 20-х років ХХ століття). *Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Філологія*. 2014. № 1107. Вип. 70. С. 200–205.

28. Ставицький О. Ф. Нова книга про Лесю Українку. *Рад. літературознавство*. 1957. № 4. С. 143–146.

29. Старицька-Черняхівська Л. М. [Рецензія]. *Літ.-наук. вістник*. 1914. Т. 65. Кн. 1. С. 198–200.

30. Старицька-Черняхівська Л. М. [Рецензія]. *Книгарь*. 1917. Число 3. С. 126–128.

31. Хархун В. «Задзеркалля» модерністської літератури, або текстуальний діалог Лесі Українки з Володимиром Винниченком. *Слово і Час*. 2003. № 5. С. 85–87.

32. Хинкулов Л. Ф. Новые материалы о Лесе Украинке. *Совет. Украина*. 1955. № 3. С. 175–178.

33. Чернишов А. Ф. Відкопаний скарб. *Радян. Львів*. 1948. № 3. С. 71–74.

34. Чернишов А. Ф. Нержавіюча зброя. *Прапор*. 1963. № 7. С. 88–92.
35. Шаповал М. [Рецензія]. *Літ.-наук. вістник*. 1911. Т. 53. Кн. 1. С. 227–229.
36. Шимчишин М. М. Англомовна критична рецепція творчості Лесі Українки. *Наук. зап. НаУКМА. Філологія*. Т. 17. Київ, 1999. С. 74–78.

References

1. Avrakhov, H. H. (1969). Do pytannia naukovoï publikatsii tvoriv Lesi Ukrainky [On the issue of scientific publication of Lesya Ukrainka's works]. *Radianske literaturoznavstvo – Soviet Literary Studies*, 2, 61-63 [in Ukrainian].
2. Pecharsky, A., Sun Keven (Ed.). (2017). Antolohiia ukrainskoho ta kytaiskoho pysmenstva: perekladatski innovatsii u lvivskii “Alma mater” [Anthology of Ukrainian and Chinese literature: translation innovations at Lviv's Alma Mater]. Lviv: LNU im. I. Franka [in Ukrainian].
3. Babyshkin, O. K. (1948). Nezibrani tvory Lesi Ukrainky [Uncollected works of Lesya Ukrainka]. *Vitchyzna – Homeland*, 7, 207-208 [in Ukrainian].
4. Bashmanivskiy, V. I. (2005). M. Zerov pro tvorchist Lesi Ukrainky [M. Zerov on Lesya Ukrainka's works]. *Visnyk Zhytomyrskoho Derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, 21, 19-21 [in Ukrainian].
5. Hayevska, N. M., Hayevska, O. V. (2015). Psykholohichna spriamovanist zhinochykh obraziv u zbirtsi “Z nepokrytoiu holovoiu: ukrainska zhinocha proza” [Psychological orientation of female characters in the collection “Bareheaded: Ukrainian women's prose”]. *Literaturoznavchi studii – Literary Studies*, 43(1), 173-179. Kyiv [in Ukrainian].
6. Hnatiuk, V. M. (1902). [Retsenziia] [Review]. *Literaturno-naukovyi visnyk – Literary and Scientific Bulletin*, 18(6), 40 [in Ukrainian].
7. Dzyuba, I. (1968). V mire myslei Lesi Ukrainki [In the world of Lesya Ukrainka's thoughts]. *Druzhba narodov – Friendship of Peoples*, 1, 271-274 [in Russian].

8. Dotsenko, R. (1968). Estetyka dumky proty estetyky vydannia [Aesthetics of thought versus aesthetics of publication]. *Vitchyzna – Fatherland*, 2, 205-207 [in Ukrainian].
9. Yevshan, M. Y. (1911). [Retsenziia] [Review]. *Literaturno-naukovyi visnyk – Literary and Scientific Bulletin*, 56(12), 611-614 [in Ukrainian].
10. Zerov, M. K. (1921). [Retsenziia] [Review]. *Holos druku – The Voice of Publishing*, 1, 195-196 [in Ukrainian].
11. Zorivchak, R. P. (1995). Retseptsiiia tvorchosti Lesi Ukrainky anhlomovnymy literaturamy [Reception of Lesya Ukrainka's works in English-language literature]. *Dyvoslovo – A Miracle Word*, 2, 26-30 [in Ukrainian].
12. Korzhupova, A. P. (1956). Sobranie sochinenii Lesi Ukrainki [Collected works by Lesya Ukrainka]. *Sovetskaia Ukraina – Soviet Ukraine*, 11, 181-184 [in Russian].
13. Kostenko, A. I. (1962). Nove pro Lesiu Ukrainku [Nove pro Lesiu Ukrainku]. *Radianske literaturoznavstvo – Soviet Literary Studies*, 1, 133-135 [in Ukrainian].
14. Kukhalashvili, K. P. (1956). Lysty Lesi Ukrainky [Lesya Ukrainka's letters]. *Vitchyzna – Fatherland*, 9, 180-183 [in Ukrainian].
15. Krymskyi, A. Yu. (1906). Krytychno-filolohichni uvahy pro lozhky dohtiu v bochkakh medu. Slova “volia” y “vilnyi” v yakutskii movi [Critical and philological notes on a fly in the ointment. The words “freedom” and “free” in the Yakut language]. *Nova hromada – The New Community*, 7, 105-106 [in Ukrainian].
16. Markovskiy, M. A. (1926). Muzychka. Lesia Ukrainka, yii zhyttia, hromadska diialnist i poetychna tvorchist [A. Muzychka. Lesya Ukrainka, her life, social activities and poetry]. *Ukraina – Ukraine*, 1, 156-158 [in Ukrainian].
17. Markovskiy, M. (1929). [Retsenziia] [Review]. *Ukraina – Ukraine*, 32, 116-119 [in Ukrainian].
18. Moklytsia, M. (2014). Polskyi frahment volynskoho tekstu Lesi Ukrainky [Polish fragment of Lesya Ukrainka's Volyn text]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Literaturoznavstvo – Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Eastern European National University. Philology. Literary studies*, 9(286), 92-97. Lutsk [in Ukrainian].

19. Muzychka, A. M. (1924). Zerov: Lesia Ukrainka: krytychno-biografichni narys [M. Zerov: Lesya Ukrainka: a critical and biographical essay]. *Chervonyi shliakh – Red Way*, 8-9, 345-348 [in Ukrainian].

20. Odarchenko, P. V. (1927). [Retsenziia] [Review]. *Chervonyi shliakh – Red Way*, 12, 206-208 [in Ukrainian].

21. Odarchenko, P. V. (1929). [Retsenziia] [Review]. *Chervonyi shliakh – Red Way*, 8/9, 238-243 [in Ukrainian].

22. Oryshkevych, I. (1927). [Retsenziia] [Review]. *Zhyttia y revoliutsiia – Life and Revolution*, 2, 246-247 [in Ukrainian].

23. [Retsenziia] [Review]. (1900). *Literaturno-naukovy visnyk – Literary and Scientific Bulletin*, 12(11), 127-128 [in Ukrainian].

24. [Retsenziia] [Review]. (1902). *Kievskaia starina – Kievan Antiquity*, 79(12), 201-203 [in Ukrainian].

25. [Retsenziia] [Review]. (1913). *Ukrainska khata – Ukrainian Hut*, 4/5 (April – May), 314-315 [in Ukrainian].

26. Rospopa, T. (2014). Tvorchist Lesi Ukrainky v doslidzhenniakh A. Muzychky [Lesya Ukrainka's works in the research of A. Muzychka]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Literaturoznavstvo – Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Eastern European National University. Philology. Literary studies*, 9, 128-133 [in Ukrainian].

27. Rospopa, T. V. (2014). Lesia Ukrainka v konteksti doslidzen Mykoly Zerova (na materialakh periodyky 20-kh rokiv XX stolittia) [Lesya Ukrainka in the context of Mykola Zerov's research (based on the materials of periodicals of the Twentieth Century)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Filolohiia – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Philology*, 1107(70), 200-205 [in Ukrainian].

28. Stavyskyi, O. F. (1957). Nova knyha pro Lesiu Ukrainku [A new book about Lesya Ukrainka]. *Radianske literaturoznavstvo – Soviet Literary Studies*, 4, 143-146 [in Ukrainian].

29. Starytska-Cherniakhivska, L. M. (1914). [Retsenziia] [Review]. *Literaturno-naukovy visnyk – Literary and Scientific Bulletin*, 65(1), 198-200 [in Ukrainian].

30. Starytska-Cherniakhivska, L. M. (1917). [Retsenziia] [Review]. *Knyhar – Bookseller*, 3, 126-128 [in Ukrainian].

31. Kharkhun, V. (2003). "Zadzerkallia" modernistskoi literatury, abo Tekstualnyi dialoh Lesi Ukrainky z Volodymyrom Vynnychenkom [The "Through the Looking Glass" of modernist literature, or Lesia Ukrainka's textual dialogue with Volodymyr Vynnychenko]. *Slovo i Chas – Word and Time*, 5, 85-87 [in Ukrainian].
32. Hinkulov, L. F. (1955). Novye materialy o Lese Ukrainke [New materials about Lesya Ukrainka]. *Sovetskaia Ukraina – Soviet Ukraine*, 3, 175-178 [in Russian].
33. Chernyshov, A. F. (1948). Vidkopanyi skarb [A treasure unearthed]. *Radianskyi Lviv – Soviet Lviv*, 3, 71-74 [in Ukrainian].
34. Chernyshov, A. F. (1963). Nerzhaviiucha zbroia [Stainless steel weapons]. *Prapor – Flag*, 7, 88-92 [in Ukrainian].
35. Shapoval, M. (1911). [Retsenziia] [Review]. *Literaturno-naukovyi visnyk – Literary and Scientific Bulletin*, 53(1), 227-229 [in Ukrainian].
36. Shymchyshyn, M. M. (1999). Anhlomovna krytychna retseptsiiia tvorchosti Lesi Ukrainky [English-language critical reception of Lesya Ukrainka's works]. *Naukovi zapysky NaUKMA – Scientific Notes of the National University of Kyiv-Mohyla Academy. Philology. Filolohiia*, 17, 74-78. Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.02.2025.

Sydir Kiral,

Dr. Sc. (Philology), Professor,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine
e-mail: lingvodek@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3925-3203>

Valentyna Zhovtobriukh,

PhD (Philology), Associate Professor,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine
e-mail: zhovtobruhvalentina@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0953-3017>

Publication of the Works of Lesia Ukrainka in Critical Reception on the Pages of Ukrainian Periodicals

The purpose of the study is to review and analyze critiques and responses to editions of Lesya Ukrainka's works published in Ukrainian periodicals which

are stored in V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, to determine the directions of critical interpretation of Lesya Ukrainka's works by reviewers, to systematize the repertoire of reviews in chronological order and based on compositional and genre features, to find out the traditions and continuity in the coverage of the poetess' works and their receptions by literary critics.

The methodology of the study is based on the application of general scientific methods of systemic and historical approaches, namely: specific historical and historical-systemic methods; empirical methods of description, source study, and analytical-methodological methods are used, which allowed to analyze various aspects in the content of receptions of famous literary critics dedicated to the publication of works by the outstanding poetess.

Scientific novelty. For the first time, the article examines reviews and responses to editions of Lesya Ukrainka's works published in Ukrainian periodicals stored in V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. The reviews and responses are classified according to the historical and chronological principles and genre characteristics. The directions of interpretation of Lesya Ukrainka's works by reviewers are determined. The influence of the historical and political circumstances under which the reviews were created, the content of interpretations, and the axiological paradigms of the reviewed works by Lesya Ukrainka presented by critics, are clarified.

Conclusions. V. I. Vernadsky National Library of Ukraine holds a significant array of reviews and responses to Lesya Ukrainka's works that have not yet been described and studied in the scientific literature. Focusing on different episodes of the poet's life, statements, and interests, the authors of the reviews highlight various aspects of her worldview, creativity, and activities. The content of the reviews and feedback on new editions of Lesya Ukrainka's works demonstrates the deep interest of the Ukrainian press in the appearance of such publications, and their appreciation of an opportunity to popularize the work of the great poetess. The analysis of reviews and testimonials reveals the dynamics of the formation and development of certain traditions in the coverage of the writer's creative heritage and its reception by literary critics, as well as continuity in understanding her aesthetic and ideological concepts. The reviews provide a deeper insight into Lesya Ukrainka as a poet, playwright, and writer of prose who excelled in various genres, a literary critic, a researcher in the field of historiography and teaching methods, a master of the epistolary genre, and a personality conscious of her national identity.

Keywords: Lesya Ukrainka, literary criticism, publication of works, periodicals, critique, artistic reception, interpretation.